

Доброго дня! Тема уроку. Поняття милозвучності.
Чергування у//в, і//й як засіб милозвучності

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:
moshev2020@icloud.com

Теоретичний блок

- **Перегляньте відеоурок.** Милозвучність української мови – характерна ознака всіх її стилів. Українська мова 10 клас.
<https://www.youtube.com/watch?v=taTMFIZPjI4>

Милозвучність – це здатність мови до мелодійного, гармонійного звучання.

Побуває думка, що **українська мова** – одна з наймилозвучніших у світі. Видатний учений-славіст І. Срезневський у позаминулому столітті відзначав, що українська мова – «**це мова поетична, музикальна, живописна**». Мелодійність української мови захоплювалися **В. Самійленко, А. Метлинський, М. Рильський, І. Огієнко** та інші. Нині мелодійне українське слово чарує всіх, хто слухає або читає його. Досягається це насамперед завдяки **евфонії**.

Евфонія (милозвучність) – це уникання складного для вимови нагромадження звуків.

Милозвучності української мови сприяє чергування окремих голосних і приголосних звуків, спрощення в групах приголосних, рухливе інтонування та наголошування, використання паралельних форм слів тощо.

Приклад:

Ламати — зломити, казати — кажу, ріг — на розі, област — обласний, будем — будемо, напишем — напишемо, кохати — кохатъ, сльозами — слізьми, грошима — грішми.

Зверни увагу!

Українські слова на 42–46 % складаються з **голосних**. У той же час бажано уникати збігу голосних звуків на стику слів. Якщо доводиться вибирати між збігом **голосних** і збігом **приголосних**, то, як правило, насамперед усуваємо збіг **голосних** (хай навіть при цьому виникне збіг **приголосних**).

Тиса й Уж (а не Тиса і Уж), якісно й оперативно (а не якісно і оперативно), жила в Умані (а не жила у Умані).

Зверни увагу!

Небажаним також є важкий збіг приголосних. Тому відбувається спрощення в групах приголосних, зміни приголосних при додаванні суфіксів **-ський, -ство**.

Був **у** караоке-барі (а не був **в** караоке-барі), залишиш **усе** (а не залишиш **все**), доблесний (а не доблестний), козацький, козацтво (а не козакський, козакство).

Милозвучність мовлення забезпечується також варіантами елементів, що чергуються:

- **прийменників** (у – в, з – зі – із, над – наді, під – піді, перед – переді, від — од);
- **сполучників** (і – й);
- **часток** (би – б, же – ж);
- **префіксів** (від- – віді-, над- – наді-, об- – обі-, під- – піді-, в- – у-);
- **постфіксів** (-ся – -сь);
- **початкових** та **кінцевих** звуків у словах (ужити – вжити, іти – йти, знову – знов).

Такі форми одного слова називаються **фонетичними синонімами**. Уживання того чи іншого варіанта визначається його звуковим оточенням. У наступних теоріях детальніше розглянемо кожен із випадків чергування.

Зверни увагу!

Відхилення від цих правил допускається лише в художній літературі, де це зумовлено вимогами ритму, але й тут порушення милозвучності мови небажане.

В залі розкішній сяє ялинка,
Сяє в намисті, сяє в цяцьках,
І задивилася **в** вікна дитинка
З слізьми в очах (Олександр Олесь).

Практичний блок

1. Виконання тренувальних вправ.

1. «Спиши і поясни».

Спишіть прислів'я, розкриваючи дужки.

Не (у, в)чи плавати щуку, вона знає (у, в)сю науку. Просивсь вовк (в, у) пастухи, а свиня – (у, в) городники. (У, в) лісі був (і, й) дров не бачив. Вік живи – вік (у, в)чись.

2. «Відгадай, поясни».

Запишіть і відгадайте ,загадки. Поясніть вживання і, й.

- І не дівка, а червоні стрічки носить. (Калина)
- Зимою й літом маячить зеленим цвітом. (Ялина).

3. Розподільний диктант.

Пливи у/в бік лісу; Богдан і/й Марія; ось і/й гості; Ольга і/й Павло; ранок у/вдома; бути у/в гарній формі; і/й знову дощі; Оксана і/й не знала; ракета і/й супутник; ти і/й Яну покликав; енергія у/в твоєму тілі; еге ж, і/й освіта вища; скинь у/в Твіттер; треба у/вчитися; елементи у/в таблиці; якимось і/й їх запросимо.

2. КУЛЬТУРА СЛОВА

Запам'ятайте, як правильно наголошувати слова.

Іконопис, індустрія, йогурт, каталог, кварта**л**.

3. Перепишіть сполуки слів, вибравши потрібний прийменник або сполучник.

Сторінка у/в підручнику; збірка «Тиша і/й грім»; знайди і/й підкресли; Яна і/й Юля; і/й доки мені чекати; щоправда, у/в нас спекотно; конвалії і/й жоржини; напиши у/в Твіттері; представник у/в області; гра у/в рулетку; він і/й є чемпіон; гроші — у/в кишені; моря і/й озера; у/в основних положеннях; побували у/в Осло; цукор додайте у/в каву; і/й туди і/й сюди; іди і/й читай; ці і/й інші ініціативи; у/в чистовику; ми і/й тут перші; бути у/в авангарді.

4. Виконайте тестові завдання.

1. Правило чергування у – в порушено у варіанті:

А) ходімо в парк Б) знятися в комедії В) перипетії в фільмі
Г) у цьому супермаркеті

2. Правило чергування у – в порушено у варіанті:

А) в основі сюжету Б) учити напам'ять В) у нашій школі Г) в синій книжці

3. Правило чергування у – в порушено в рядку:

А) Отже, й ти спробуєш ківі на смак? Б) Завдання таке: упорядкувати числа.
В) І праворуч, і ліворуч — усюди стоять знаки. Г) Братику, запам'ятай:
учитися ніколи не пізно.

4. Правило чергування і – й порушено у варіанті:

А) іти правильним шляхом Б) шоколад і сирний пиріг В) нині тебе і не
впізнати Г) колись і ти переможеш

5. Правило чергування і – й порушено у варіанті:

А) Харків і Мелітополь Б) велика ймовірність В) світло й ясно надворі
Г) і ти не засумніваєшся

6. Правило чергування і – й порушено у варіанті:

А) І блискавка, й гроза ударили одночасно Б) Мабуть, і я трохи з вами
В) На мить усе стихло — і потемніло Г) Денисе, іди в парк погуляти.

7. Правило чергування у – в порушено у варіанті:

А) уже розпогоджується, загубити в траві Б) збільшити втричі, найкращі
в світі В) у зведеного брата, в іншій серії Г) в оксамиті, зайти в
бібліотеку

8. Правило чергування і – й порушено у варіанті:

А) чистити й мити, батьки й діти Б) і знову дощ, ручка й олівець
В) дозвольте йти, клич і його Г) ми й порахуємо, інь і ян

9. Прочитайте речення.

(1) основі сюжету банальна інтрига: (2) Київ приїздить дівчина з провінції, а
(3) кінці фільму (4) неї закохується принц на білому мерседесі.

Домашнє завдання

Написати есе «Експресивні можливості звуків української мови»

